

TÜRK HUKUKUNDA MUNZAM ZARAR ÜZERİNE GÜNCEL BİR BAKIŞ

“Kural oluşturma süreci basit ve düz bir çizgide ilerlemez. Bu süreç, çoğu zaman çıkmaz sokaklar ve geri dönüşlerle doludur.”¹

Pelin Baysal & Bilge Kağan Çevik & Ayşegül Ulubağ

Yargıtay’ın, enflasyonist dönemlerde alacaklının munzam zarar talebine ilişkin olarak verdiği kararlar, uzun yıllardır aynı çizgide seyretmektedir. Yüksek Mahkeme, kararlarında, enflasyon ya da paranın değer kaybının tek başına munzam zarar talebini haklı çıkarmaya yetmeyeceği görüşünü savunmakta; temerrüt faizini aşan zararların ancak somut delillerle ispat edilmesi halinde tazmin edilebileceğini kabul etmektedir.

Yargıtay’ın munzam zarara ilişkin bu içtihadı, 2017 yılında Anayasa Mahkemesinin önüne taşınmış ve Anayasa Mahkemesi söz konusu içtihadın mülkiyet hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.² Ancak bu karar dahi Yargıtay’ı görüş değiştirmeye ikna edememiştir. Yargıtay, Anayasa Mahkemesi’nin tespitlerine rağmen, önceki içtihadını sürdürmeye devam etmektedir.

Ne var ki, 2024 yılında yeniden tırmanışa geçen enflasyonla birlikte, Yargıtay 6. Hukuk Dairesi dikkat çekici bir karara imza atarak yerleşik içtihattan ayrılmıştır. Aşağıda daha detaylıca açıklanacağı üzere, Daire, alacaklının faizi aşan zararını somut şekilde ispat etmesi gerektiği yönündeki genel içtihadı kabul etmekle birlikte; Türkiye’nin şu an için içinde bulunduğu ekonomik koşulları, hayatın olağan akışını ve Anayasa Mahkemesi’nin kararını göz önünde bulundurarak, enflasyona dayalı munzam zarar taleplerinde ispat kolaylığı sağlanması gerektiği yönünde hüküm kurmuştur. Kararın gerekçesinde, bireylerin hiper enflasyon ortamında tamamen pasif kalmalarının beklenmesinin gerçekçi olmadığı belirtilmiş; hiper enflasyon sebebiyle paranın ağır değer kaybına uğraması karşısında yalnızca enflasyona dayanarak munzam zarar talep edilmesinin artık mümkün olabileceği - yahut olması gerektiğini - ifade etmiştir.

Bu karar ile Yargıtay, uzun süredir kökleşmiş içtihadını terk mi edecek yoksa bu karar münferit bir örnek olarak mı kalacak? Bu sorunun cevabını zaman gösterecek. Ancak

¹ Mads Andenas and Duncan Fairgrieve (eds), The Public Functions of Courts and the Case-Law of the European Court of Human Rights (Edward Elgar Publishing 2016) ch 6.

² Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, B. 2014/2267 T. 21.12.2017

kesin olan bir şey var ki, hukuk hiçbir zaman düz bir çizgide ilerlemedi; bugün de dolambaçlı yollardan ve beklenmedik dönemeçlerden geçerek yolculuğunu sürdürüyor.

Türk Hukukunda Munzam Zarar Kavramı

Türk Borçlar Kanunu'nun 122/1. maddesine göre, borçlunun kusurlu olması hâlinde, alacaklı, para borcunun süresinde ödenmemesi sebebiyle doğan yasal temerrüt faizini aşan zararını, bir diğer deyişle munzam zararını, talep edebilir. Bu durumda, ispat yükü yer değiştirir: Sorumluluktan kurtulmak isteyen borçlu, gecikmenin kusurundan kaynaklanmadığını ispat etmek zorundadır. Aynı zamanda, alacaklının da gecikmeden doğan gerçek bir zararın varlığını ve bu zararın temerrüt arasında bir illiyet bağı bulunduğunu ortaya koyması gerekir.³

Kanunun 122/2. maddesinde ise, bu zarar miktarının devam eden davada açıkça hesaplanabilir olması ve alacaklı tarafından açık şekilde talep edilmesi hâlinde, mahkemenin munzam zarar hakkında hüküm kurabileceği düzenlenmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, munzam zarar, mahkeme tarafından *re'sen* dikkate alınamaz; alacaklının bu yönde açık ve net bir talepte bulunması şarttır.

Munzam zarara ilişkin ispat yükünün alacaklıya ait olduğu hem doktrinde hem de yargı kararlarında açıkça kabul edilmektedir. Bununla birlikte, alacaklının bu zarar kalemini nasıl ispat etmesi gerektiğine ilişkin zaman içinde iki farklı yaklaşım gelişmiştir: somut yöntem ve soyut yöntem. Somut yöntemde, alacaklının, temerrüdün kendisine nasıl bir maddi zarar verdiğini ve bu zararın temerrüt faizini ne kadar aştığını olaya özgü delillerle ortaya koyması beklenir.⁴ Bu deliller; kaçırılan yatırım fırsatları, döviz kuru zararları ya da zorunlu borçlanma gibi somut vakalara ilişkin olmalıdır. Soyut yöntemde ise, alacaklı; enflasyon oranı, TÜFE, ÜFE ya da alternatif yatırım araçlarının getirileri gibi genel ekonomik göstergelere dayanarak, temerrüt faizinin gerçek zararını karşılamadığını ileri sürer.⁵

Her ne kadar her iki yöntem de doktrinde tartışma konusu olsa da Yargıtay uzun yıllardır soyut yöntemi sistematik olarak reddetmektedir. Alacaklıların munzam zarar taleplerinin ancak somut delillerle ispat edilebileceği yönündeki yaklaşımını kararlılıkla sürdüren Yüksek Mahkeme, yalnızca genel ekonomik verilere dayanan talepleri istikrarlı biçimde reddetmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin Kararı ve Yargıtay'ın Bu Karara Karşı Yaklaşımı

Yargıtay'ın yıllardır süregelen bu içtihadı, Anayasa Mahkemesi'nin de önüne gelmiştir. 2017 yılında Anayasa Mahkemesi, alacaklının yalnızca enflasyon verilerine ve diğer makroekonomik göstergelere dayanarak munzam zarar talep ettiği bir dosyayı incelemiştir.⁶

³ Yıldız, M. G. (2020). Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları. On İki Levha Yayıncılık.

⁴ Nebioğlu Öner, Ş. (2023). Güncel Yargı Kararları Bağlamında Aşkın Zarar. *TBB Dergisi*, (165), 106–135.

⁵ Keser, Y. (2020). Aşkın Zararın İspatı. *Inonu University Law Review InULR* 11(2), 484–495.

⁶ Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, B. 2014/2267 T. 21.12.2017

Başvuruya konu olayda, Yargıtay önceki kararlarına paralel olarak, munzam zarar talebinin yalnızca somut bir şekilde ispatlanması hâlinde kabul edilebileceğini belirtmiş; enflasyon verileri ve diğer makroekonomik göstergelere dayanarak munzam zarar talep edilemeyeceğini ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi ise kararında, alacağın enflasyon nedeniyle ciddi şekilde değer kaybettiği ve bu tür zararların somut olarak ispat edilmesinin pratikte mümkün olmadığı durumlarda, mahkemelerin katı delil standardında ısrar etmelerinin alacaklı açısından orantısız bir külfet yarattığını belirtmiştir. Bu sebeple de somut olayda, başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir. Söz konusu karar, alacaklının uğradığı zararın yalnızca somut delillerle değil, bazı durumlarda ekonomik göstergelere dayanılarak da ispatlanabileceği yönünde Anayasa Mahkemesi’nin daha esnek ve hakkaniyete dayalı bir yaklaşımı benimsediğini göstermektedir.

Diğer taraftan bu karar mevcut içtihat üzerinde sınırlı etki yaratmıştır. Bazı Yargıtay daireleri yaklaşımlarını yumuşatma yönünde sinyaller verse de⁷, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve diğer Yargıtay ilgili daireleri, Anayasa Mahkemesi kararına rağmen somut yöntemi tercih ettiğini bir kez daha teyit etmiştir.⁸ Böylece, anayasal ilkeler ile özel hukuk yargılaması pratiği arasındaki fark yıllarca varlığını sürdürmüştür.

6. Hukuk Dairesi’nin Kararı: Yerleşik İçtihattan Farklılaşma Yönünden Bir Adım Olabilir Mi?

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Yargıtay 6. Hukuk Dairesi (“Mahkeme”) 13 Ocak 2025 tarihinde vermiş olduğu bir kararla, munzam zarara ilişkin yerleşik içtihatlarının farkında olduğunu ifade ederek, 2024 yılı ve sonrasında yaşanan hiper enflasyonist ortamlarda söz konusu içtihattan sapılması gerektiğini ifade etmiştir.⁹

Dava, kooperatif borcu nedeniyle tahsis edilen dairesi satılan bir kooperatif üyesini konu almaktadır. Üye, tazminat olarak bir senet almış, ancak bu senet zamanında ödenmemiştir. Alacaklı, alacağını tahsil edene kadar geçen sürede, enflasyon paranın alım gücünü ciddi şekilde eritmiştir. Alacaklı, gecikmeli ödemenin kendisini yeni bir konut satın alma imkânından mahrum bıraktığını, artık eline geçen meblağın ancak bir ya da iki yıllık kira bedelini karşılayabildiğini ileri sürerek munzam zarar talebinde bulunmuştur.

İlk derece mahkemesi ve bölge adliye mahkemesi bu talebi reddetmiştir. Özellikle, ilk derece mahkemesi kararında her ne kadar enflasyonist bir ortam olduğunu kabul etmiş ise de iddia edilen zararın somut delillerle ispatlanmadığını belirtmiş, temerrüt ile iddia edilen konut edinme fırsatının kaybı arasında açık bir illiyet bağının kurulamadığı kanaatine varmıştır. Bölge adliye mahkemesi ise yapılan istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Ancak temyiz incelemesi üzerine Yargıtay 6.

⁷ Akçaal, M. (2022). Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII (S. 2), 1069–1099.

⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2021/938, K. 2022/401, T. 29.03.2022. Aynı yönde: Yargıtay 11. HD., E. 2023/2256 K. 2024/4683 T. 5.6.2024; Yargıtay 3. HD., E. 2023/4805 K. 2024/3768 T. 21.11.2024

⁹ Yargıtay 6. HD., E. 2024/3534 K. 2025/15 T. 13.1.2025

Hukuk Dairesi, ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Mahkeme kararının gerekçesinde, somut ve soyut yöntemler arasındaki farklara değinmiş ve “normal” enflasyon dönemleri ile sürekli veya yüksek enflasyon dönemleri arasındaki ayrıma dikkat çekmiştir.

Mahkeme, doktrinde yukarıda da bahsedilen somut yöntem kavramına ilişkin tanımlamaları sunmakla kalmayıp, bir dizi örnekle bu kavramı somutlaştırmıştır: Alacaklının, vadesi gelmiş alacağını tahsil edememesi neticesinde kredi kullanmak durumunda bırakıldığını; üçüncü şahıslara karşı borç yükümlülüklerini vaktinde ifa edememesi neticesinde temerrüt faizi, cezai şart ve benzeri ek mali külfetlere katlandığını; döviz cinsinden akdedilen borç ilişkilerinde, ödemelerin gecikmesinden kaynaklanan kur farkı zararlarına maruz kaldığını; vergi, sosyal güvenlik primi gibi kamusal yükümlülüklerini zamanında yerine getirememesinden dolayı gecikme zamları ile karşı karşıya kaldığını ileri sürmesi ile söz konusu maddi zararlarını ispatlayabileceğini kanaatine varmıştır.

Mahkeme soyut yöntemi tanımlarken ise Türk Medeni Kanunu’nun 6. maddesine atıfla devam etmiş, herkesçe bilinen olguların ispatının gerekmediğini belirtmiş ve yüksek enflasyon ortamlarında alım gücü kaybının da bu kapsama girdiğini ifade etmiştir. Ayrıca, yüksek enflasyon dönemlerinde ortalama bir bireyin parasını âtıl şekilde tutmasının beklenemeyeceğini kabul etmiş; ihtiyatlı bir bireyin doğal olarak parasının değerini korumak için vadeli mevduat, döviz, altın veya devlet tahvilleri gibi araçlara yöneleceğini vurgulamıştır.

Daha sonra açıklamalarına ve “normal” enflasyon dönemleri ile sürekli veya yüksek enflasyon dönemleri arasındaki farklılıkların tespiti ile devam eden Mahkeme, sürekli veya yüksek enflasyon dönemlerinde borçlunun borcunu zamanında ödememesinin her zaman alacaklıyı zarara uğratacağını belirtmiş, normal enflasyon dönemlerinde temerrüdün gerçekleşmesinin ardından ifa anına kadar paranın değer kaybetmesinin kural olarak zararının varlığını göstermeyeceğini kabul etmiştir. Mahkeme ayrıca, Anayasa Mahkemesi’nin yukarıda da bahsedilen kararına atıfta bulunmuş, görüşünü hem iç hukuktaki hem de uluslararası insan hakları ilkeleriyle desteklemiştir.

Mahkeme, dikkat çekici biçimde, bu tür davalarda katı ispat standartlarında ısrar etmenin sadece mülkiyet hakkının ihlaline yol açma riski taşımadığını, aynı zamanda borçluların düşük yasal faiz oranlarından haksız şekilde yararlanmasına olanak tanıdığını ve bu sebeple ekonomik yükü alacaklıların taşınmasına neden olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan bu dengenin denetimsiz bırakılması hâlinde, borcun ifa edilmemesini teşvik edebileceği ve mahkemelerin benzer uyuşmazlıklarla yoğun biçimde meşgul olmasına yol açabileceği uyarısında bulunmuştur. Mahkeme, bu endişeler ışığında, yüksek enflasyon dönemlerinde soyut ekonomik göstergelerin munzam zararın ispatı için yeterli sayılabileceğine ve bunun borç ilişkilerinin bütünlüğünü korumak açısından gerekli olduğuna hükmetmiştir.

Yine de Mahkeme vermiş olduğu kararın sınırlarını da belirtme ihtiyacı hissederek, enflasyonun ılımlı veya istikrarlı olduğu durumlarda, somut yöntemin uygulanmaya devam etmesi gerektiğini de ifade etmiştir.

Sonuç: İstisnai Bir Karar mı yoksa İçtihat Deęiřiklięinin Habercisi mi?

Yargıtay 6. Hukuk Dairesi'nin 2025 tarihli kararı, munzam zarar taleplerinde yıllardır süregelen katı ispat yaklaşımına karşı anlamlı bir kırılmayı işaret etmektedir. Mahkeme, yüksek enflasyon ve ekonomik dalgalanmaların hâkim olduğu dönemlerde, soyut ekonomik göstergelere dayanılarak da munzam zararın ispatlanabileceği yönünde açık bir tutum sergilemiştir.

Her ne kadar bu karar şimdilik diğer daireler nezdinde karşılık bulmamış olsa da dikkat çekici bir gerekçeye sahip olduğu gibi olası bir içtihat değişikliği potansiyeli de barındırmaktadır. Mahkeme, artan enflasyonist durum karşısında kişilerin malvarlıklarının erimesinin önüne geçmek için bir işlem yapmayacağı varsayımının doğru olmadığını ifade etmiş; bu hususun da munzam zarar talepli davalarda ispat şartlarında dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

Bu yaklaşım, yalnızca mülkiyet hakkı perspektifinden değil; aynı zamanda borçlunun düşük yasal faiz oranlarıyla haksız avantaj sağlamasının önüne geçilmesi ve alacaklının korunmasını sağlamak açısından da önemli bir duruş sergilemektedir. Bu yönüyle karar, hukuki belirlilik ile ekonomik adalet arasındaki dengeye dair süregelen tartışmaları yeniden gündeme taşımaktadır.

Bu kararın Yargıtay içtihatlarında bir değişime mi yol açacağı, yoksa istisnai bir karar olarak mı kalacağını zaman gösterecektir. Ancak bu yazının girişinde de vurguladığımız gibi, hukuk kuralları hemen hemen hiçbir zaman hızlı ve basit bir şekilde ortaya çıkmaz. En yerleşik içtihatlar dahi, değişen ekonomik gerçeklikler ve adalet arayışının zorlayıcı soruları karşısında yeniden şekillenebilir.

Ayrıntılı bilgi için iletişime geçin:

Pelin BAYSAL

pelin@baysaldemir.com

Bilge Kağan ÇEVİK

bilge@baysaldemir.com